

TAMİM NO : 14

TASNİF NO : V-1200

BÜTÜN TEŞKİLATA

Erozyon kontrolü çalışmaları, orman sınırları içerisinde ve yeniden orman rejimine alınacak alanlarda, yağış-akış rejimi bozulmuş dere, çay ve ırmakların su toplama havzalarındaki erozyona maruz bulunan bozuk orman alanlarında, bitki örtüsü tahrip olmuş yamaç arazilerde; orman kurmak, bozuk orman alanlarını verimli alanlarını verimli orman alanlarına dönüştürmek veya bitki örtüsünü ıslah etmek ve yukarı dere mecralarında su akışını düzenleyici tesisler yapmak suretiyle doğal dengenin yeniden sağlanması amacına dönük önlemleri kapsayan çalışmalar bütünüdür.

Bu tamimde, Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğünce yürütülecek erozyon kontrol faaliyetlerinde uyulması gereken prensipler belirtilmiş ve uygulamaya esas olmak üzere erozyon kontrolü teknik esaslarının tespitinde, saha seçiminde, ve uygulama aşamalarında esas alınacak prensipler konusunda geniş bilgi verilmiştir.

1. Koordinasyon ve Proje Sahası Seçimi

Yapılan çalışmalarda amaçlanan sonucun alınabilmesi ve ayrılan ödeneklerin doğru hedeflere kanallanabilebilmesi için saha seçimi iyi yapılmalıdır. Bu bakımdan, faaliyet gösterilecek sahaların yasal statüsünün bilinmesi ile saha seçimindeki önceliklere uyulması gerekmektedir.

Bütün faaliyetler orman rejimine dahil olan veya orman rejimine alınmak üzere Orman Bakanlığına tahsisi yapılan sahalarda yapılacaktır. Öncelikler, orman rejimi içindeki sahalar için sözkonusudur.

Kapsamı ve sosyal sorunları açısından önemlilik arz eden, erozyon kontrolü çalışmaları yapılacak sahalarda çalışmalara başlanılmadan önce; Valiliğin koordinatörlüğü altında kamu kuruluşları ile özel ve tüzel kuruluşlar arasında işbirliği sağlanmalıdır. Projelendirilmiş havzada uygulamaların birbirini destekleyecek şekilde ve birlikte uygulanarak, projelendirmede ve uygulamada beraberlik sağlanacaktır. Böyle bir koordinasyon, bir taraftan büyük proje sahalarında toplu çalışmaları gerektirdiği gibi, diğer taraftan da bu çalışmalarda karşılaşılabilecek sosyo-ekonomik darboğazların çözümünü kolaylaştıracaktır. Çalışmalarda halkın desteği mutlak sağlanacaktır.

Su toplama havzalarında toplu çalışma ilkesine uygun, saha bütünlüğünü sağlayan büyük projelere öncelik verilecektir.

Projesi bulunmayan sahalara Genel Müdürlüğün onayı alınmadan girilmeyecektir.

1.1.Çalışılacak Sahaların Seçim Kriterleri

- Şehir, kasaba ve köylerin ortasından geçen, can ve mal kayıplarına neden olan sel ve taşkınların olduğu su toplama havzaları,
- Gölet, baraj ve tabii göllerin dolmasında etkili olan ve limanlara zarar veren dere, çay ve ırmaklara sediment kaynağı durumundaki havzalar,

- Kara ve demiryolu, köprü, sulama tesisleri gibi sınai alt yapılar ile ziraat arazilerine zarar veren dere havzaları öncelikle ele alınacaktır.

2. Yıllık Program Tekliflerinin Hazırlanmasında Uyulacak Ana Prensipler

Yıllık program uygulamaları için çalışılacak sahaların belirlenmesinde aşağıdaki prensiplere uyulacaktır.

- Uygulama çalışmaları devam eden proje sahaları,
- Potansiyel çalışma sahası fazla olan ve büyük proje uygulamalarına imkan verecek yerler.
- Yöre halkının çalışılmasını arzu ettiği ve mülki makamların destek verdiği sahalar.
- İklim ve toprak şartları elverişli olup gerek orman kurmak için gerekse yalnızca erozyonu önlemek amacı ile yapılacak çalışmalar için başarı şansı yüksek sahalar.
- Diğer ormancılık faaliyetleri veya diğer kuruluşlarla koordineli, kombine çalışma imkanı bulunan sahalar.
- Mevcut ormanlarla bütünlük sağlayacak sahalar (Öncelikle yıllık çalışma programlarına alınacaktır.)

Ülkemizdeki erozyonun boyutları karşısında, bu felaketle mücadele için ayrılan kaynakların son derece kısıtlı olduğu gözönüne alınarak, mevcut imkanları kullanırken önceliklerin doğru belirlenmesi gerekmektedir.

Bu nedenle, erozyon kontrolü tedbirlerinin alınmasında toprak ve arazi değerlendirme etütlerinin çok iyi yapılması ile çalışmalarda havzada yaşayan halkın çoğunluğunca benimsenecek metotlar düşünülmelidir.

2. Erozyon Kontrolü Önlemleri

2.1.Su Erozyonu ile Mücadele

Yamaç arazi ıslahında: Yetiştirme muhiti şartları sağlıklı biçimde etüd edilerek araziye yapılacak müdahale sonunda ulaşılmak istenen amacın isabetli bir şekilde ortaya konulması lazımdır. Daha sonra, amacın gerçekleştirilebilmesi için en ekonomik, başarı şansı en yüksek olan tedbirler üzerinde durulmalıdır. Bu anlayışla;

a)Yetiştirme muhiti şartları, endüstriyel ağaçlandırmaya elverişli ise çok amaçlı bir tesis olan teras yapımına öncelik ve ağırlık verilerek, ağaçlandırma çalışması yapılmalıdır. Bu ağaçlandırmalarda, teras aralıkları, Genel Müdürlüğümüzce ağaç türleri için kabul edilen aralık mesafeler dikkate alınarak belirlenecektir. Gerekli görülürse teraslamanın dışında diğer tedbirler takviye olarak öngörülebilir. Örneğin; toprağın yüzeyde çok hareketli olduğu yamaçlarda lüzum görülürse terasların dış şevlerine iki-üç sıra ot tohumu ekilmek suretiyle terasların süratle bozulması önlenabilir.

Yalnızca erozyonu önleme amaçlı çalışma yapılan havzalarda, sahaya getirilecek bitki türleri tespit edilirken doğal türlere öncelik verilecektir.

b) Endüstriyel ağaçlandırmaya elverişli olmayan, sığ topraklı çıplak arazilerde sel ve taşkınların önlenmesi amacı ile çalışılacaktır. Sel ve taşkınların önlenmesinde can emniyetinin önemli olduğu havzalarda korumaya alınmak suretiyle, gerektiğinde suni yolla otlandırılması planlanacaktır. Sel ve taşkınların önlenmesi, can emniyeti bakımından önemli değilse, bu tip araziler herhangi bir işlem yapmadan korumaya alınarak mevcut örtünün gelişimi sağlanacaktır.

c) Koruma yoluyla otlandırılması mümkün olmayan meyili ve toprak kaybına maruz yamaçlarda önlem alınması; Can ve mal emniyeti bakımından çok önemli ise, örme çit ve çalı takviyeli teras yapımı gibi önlemler alınmalıdır. Koruma yoluyla otlandırılması mümkün olan sahalarda bu tür çalışmalara gerek yoktur. Saha olduğu gibi korumaya alınarak, yamacın üst ve alt kısmında akan malzemeyi durdurmak için (yerinde malzeme varsa) taş kordon yapılarak, yamaç tarafına, yetişme muhitine uygun (akasya, ığde, aylantus v.b.) yapraklı türler dikilmelidir.

d) Çıplak kayalıkların etekleri veya bir tarım arazisi altında kalan yamaç arazilerin en üst kısımlarında teraslanmayan kısımdan gelen suyun derelere akıtılması için “çevirme hendekleri” yapılmalıdır. Böylece çevirme hendeğinin altında kalan arazilerdeki teraslar su baskısından korunmuş olacaktır.

e) Yer yer meşe ve diğer bitki türleri ile kaplı arazilerde imara müsait bitkiler imar edilmesi ve korumaya alınarak gelişmeleri sağlanmalıdır. Orman kurmaya elverişli toprak derinliğine sahip bozuk meşeliklerde, mevcut meşe kümeleri imar edilerek korumaya alınırken genel saha içerisinde dağılmış ve arazinin büyük bir bölümüne hakim, 40 metre kareden büyük boşluklar teraslanarak uygun tür fidanlarla ağaçlandırma yapılmalıdır.

f) Uygun iklim şartlarının haiz olduğu erozyon kontrolü sahaları içerisinde iyi topraklı yerlerde makine ile tam alanlarda toprak işlemesi yapılarak endüstriyel ağaçlandırma yapılmalıdır.

g) Taban oyulmasının devam ettiği dereciklerde oyuntuların meydana geldiği noktadan itibaren toprak sedde, çalı demetli toprak sedde ve kurduvar eşik gibi çeşitli tesisler yapılır. Bu objelerden ilk ikisi normal teras mesafesinde yerleştirilir. Kurduvar eşiklerin ne kadar mesafede yapılacağına yamaç arazide yapılacak teraslama, ölü ve diri örtü durumuna, yağış şiddetine ve toprak özelliklerine göre ilgili teknisyen tarafından karar verilir.. Oyuntu erozyonunun ileri aşamalarında miks eşik ve harçlı barajlar gibi daha sağlam tesisler inşa edilerek önlem alınır. Bu tesislerin arkası mutlaka ağaçlandırılmasıdır.

2.2. Rüzgar Erozyonu ile Mücadele

Rüzgar erozyonu daha çok ziraat arazilerine zarar veren bir erozyon şeklidir. Ancak, ormancılık faaliyetlerinin bulunduğu arazilerin rüzgar erozyonuna maruz kalması söz konusu olabilir. Bu tür alanlarda önlem alınması Genel Müdürlüğümüzün görevleri arasındadır. Ayrıca, orman rejimine alınması gereken sahalardaki rüzgar erozyonuna karşı, orman rejimine alınmak şartı ile erozyon kontrol çalışmaları yapılabilir.

2.3. Kumul Tesbit Çalışmaları

Kumul hareketlerinden, kıyıdaki tarım arazilerinin zarar gördüğü yerlerde veya sahil kumullarının içerilere doğru ilerleme eğilimi gösterdiği kısımlarda kumul tesbit çalışması yapılabilir. Orman rejimine giren veya Bakanlığımıza tahsis edilen kara ve kıyı kumul sahaları stabil hale getirilerek ağaçlandırılması yapılacaktır.

2.4. Çığlarla Mücadele

Yerleşim alanlarını, iletişim hatları ve ulaşım yolları gibi tesislerin çığ zararlarına maruz kaldığı yerlerde çığ kontrolü çalışması yapılacaktır. Can güvenliğinin sözkonusu olduğu yerleşim alanlarının çığlara karşı korunması için çalışılacak sahalara öncelik verilecektir. Tesislerin korunması amacı ile yapılacak çalışmalarda, çığ tehdidi altındaki tesisin önemine göre öncelik sıralaması yapılacaktır.

2.5. Servis ve Ulaşım Yolları

Servis ve ulaşım yolları OGM yol şebeke planına uygun olarak planlanacak ve OGM'nin 202 sayılı tebliğ esaslarına uygun olarak projelendirilip yapılacaktır.

3. Sahaların Korunması

Erozyon kontrolü faaliyetlerinde başarılı sonuç alınabilmesi için tesis çalışmalarının tamamlanmasından sonra sahaya yapılacak olumsuz müdahalelerin önlenmesi şarttır. Onun için sahanın hayvan otlatılması başta olmak üzere bitki örtüsünü tahrip edici etkenlere karşı korunması ihmal edilmemelidir.

Esas olan, ağaçlandırılmış veya erozyon kontrolü tedbiri alınmış sahaların yöre insanı tarafından korunmasıdır. Bu nedenle yapılacak her türlü çalışmaya, yöre insanının da katkısının sağlanması ve sahaların korunmasında da Köy Tüzel Kişiliklerinin desteği alınmalıdır. Bu hizmetler için Genel Müdürlüğümüzce bir "Ağaçlandırma Hizmet İş Protokolü" hazırlanmıştır. (EK-1) Mümkün olduğu kadar sahaların Köy Tüzel Kişilikleri tarafından korunması sağlanmalıdır.

Ağaçlandırma ve erozyon kontrolü sahalarının Köy Tüzel Kişiliklerince korunmasına ilişkin ücretler Ağaçlandırma fonundan ödenecektir. Köy Tüzel Kişilikleri veya Belde Belediyeleri tarafından yapılacak koruma ve ağaçlandırma vs. gibi işlerde vergiye tabi değildir. Ancak bu işlerin Kooperatifler ile Köy Tüzel Kişilikleri ve Belediyelere bağlı iktisadi işletmelerce yapılması halinde vergiye tabi olacaktır. (EK-2)

Koruma amacıyla alınacak önlemlerden başka, geçiş yerlerine, herkesin görebileceği noktalara uyarı levhası asılması, köy muhtarlarına, bu sahalara girişin yasak olduğuna dair ilanların yapılması ihmal edilmeyecektir.

4. Erozyon Kontrolü Çalışmalarında Dikkate Alınacak Önemli Diğer Hususlar

4.1. Halk Katılımı, Halkla İlişkiler ve Tanıtım

Yapılan faaliyetlerin başarılı olması, karşılaşılabilecek sorunların en aza indirilmesi açısından orman-halk münasebetlerinin önemi önceki bölümlerde belirtilmişti. Halkla olumlu diyalog kurulabilmesi için, çalışmalarımızın ve amaçlarımızın yöre halkına izah edilerek onların aydınlatılması ve özellikle sağlayacağı faydaların aktarılması önem taşımaktadır.

Erozyon kontrolü sahaları, genellikle, toprak, su ve bitki dengesi bozulmuş arazileri içine almaktadır. Böyle yerlerdeki köylerimizde, tarım arazileri yetersiz ve sulama imkanları kısıtlıdır. Bu nedenle de bu yörelerimizde yaşayan halkımızın geçim kaynakları yeterli değildir. Hayvancılık, köylümüzün esas geçim kaynağı olmasına rağmen, gerekli teknik bilgi, finansman ve alt yapı eksikliği yüzünden, yöre insanlarımız, gerekli geliri elde edememektedirler.

Bu nedenle, erozyon sahalarında, çalışmalara başlamadan önce, planlama aşamasından itibaren, havzaların sosyal ve ekonomik yapılarını da inceleyerek yöre insanların bu çalışmalarda, aktif desteğinin alınması gerekmektedir.

Bunu gerçekleştirmek için de, Doğu Anadolu Su Havzası Rehabilitasyon Projesinde olduğu gibi havza içerisinde, yöre halkı ile iyi bir iletişim kurulması ve yapılacak çalışmalar birlikte düşünülmelidir. Böylece yöre halkının, çalışmaların başlangıcından itibaren proje çalışmalarına aktif olarak katılması, en azından marjinal tarım alanlarını erozyona sebep vermeyecek şekilde kullanması, meralarda aşırı otlatmadan kaçınılması ve mevcut ormanları koruması sağlanmalıdır. Sonuçta, köylü ve çiftçimiz bu çalışmaları benimsemesi ve yapılan işin kendi yararına olduğunu öğrenmelidir.

Esas olan, yapılmış ve uygulanmakta olan projelerin onayını yöre halkından almak değildir. İşin başlangıcından itibaren, erozyon kontrolü projelerinin hazırlanmasında aktif köy katılımı sağlanması ve yöre halkının uygun görmediği projelere girilmemesidir.

Ayrıca, çalışmaları tanıtmak amacıyla, erozyon kontrol çalışması yapılan havzaların her taraftan rahatça görülebilecek bir noktaya veya sahanın bulunduğu yeri gösterecek işlek bir yol güzergahına tanıtıcı levhalar konulmalıdır.

4.2. Suç Zabıtlarının Düzenlemesi

Orman muhafaza memurları ağaçlandırma ve erozyon kontrolü sahalarının korunmasından sorumlu olup orman suçlarına ilişkin delilleri tesbit ederek zabıt tutma yetkisine sahiptirler. Yevmiyeli saha bekçileri ise görevli bulundukları sahalarda tesbit ettikleri orman suçları ile ilgili yazılı belgeleri korumadan sorumlu birimlere intikal ettireceklerdir. Bu belgelere dayanarak koruma birimlerindeki muhafaza memurları zabıt tutacak ve konu mahkemeye intikal ettirilecektir.

Ormanların korunmasında, Köy Muhtarı ve İhtiyar Kurullarının görevlerine ait talimatname esasları daima dikkate alınmalıdır.

Görev değişikliklerinde muhafaza memurları arasında sahaların devir-teslimi yapılacaktır. Devir teslim tutanağında sahanın son durumu belirtilecektir.

4.3. Erozyon Kontrolü Çalışma Sahalarının Orman Genel Müdürlüğüne Devri

Erozyon kontrolü projesi içerisinde gerekli teknik ve biyolojik tedbirler alındıktan ve havza stabil hale geldikten sonra sahalar, ilgili Orman İşletme Müdürlüğüne teslim edilmelidir.

Devir-Teslim işleri, Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü mühendisi ile Orman İşletme Şefi arasında Devir-Teslim Tutanağına uygun olarak yapılacaktır. Bu tutanak 8 nüsha olarak tanzim olunacaktır.

- 1 nüshası Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Mühendisliğinde kalacak
1 “ Orman İşletme Şefliğinde kalacak
1 “ Orman İşletme Müdürlüğünde kalacak
1 “ AGM Başmühendisliğinde kalacak
1 “ Ağaç.ve Eroz.Kont.Genel Müdürlüğüne gönderilecektir
3 “ Orman Genel Müdürlüğüne gönderilecektir.

Yıllık kesin uygulama sonuçları için Ek-4'deki cetvel doldurularak, takip eden yılın Ocak ayının 15'ine kadar Genel Müdürlük merkezine intikal ettirilecektir.

Bütün yatırım çalışmalarında olduğu gibi erozyon kontrolü çalışmalarında da amacı sağlayıcı alternatif tedbirlerden en etkilisini ve ucuzunu seçmek için gereken titizlik gösterilecektir. Erozyon kontrolü projelerinin hazırlanmasında, ekteki “Dağlık Arazilerde Erozyon Kontrolü Teknikleri” kitabında (EK-6) yer alan bilgilerden faydalanılacaktır.

Erozyon kontrolü uygulamalarında dikkate alınacak hususlarla ilgili 15/4/1994 tarihli 6 Nolu tamim yürürlükten kaldırılmıştır.

Bilgilerinizi ve Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğünün erozyon kontrolü faaliyetlerinin yürütülmesinde, Dağlık Arazilerde Erozyon Kontrolü Teknikleri kitabındaki bilgiler ışığında ve bu tamim esaslarına göre çalışılmasını önemle rica ederim.

Eşref GİRGIN
Bakan a.
Genel Müdürü

Erozyon Kontrolü
Uygulamalarında Dikkate
Alınacak Hususlar

ANKARA